

YHDENVERTAISUUS- ja TASA-ARVOLAUTAKUNTA/Jaosto

Esteettömyys, vammaispalvelutoimisto, syrjäntäolettama, kohtuulliset mukautukset

Diaarinumero: YVTLTK/7XX/2019

Antopäivä: XX.XX.2020

Hakijalla on neurologinen sairaus ja hän tarvitsee liikkumiseensa apuvälineitä, kuten sähkömopoa. Hakija yritti 12.3.2019 asioida vastaajan vammaispalvelutoimistossa 4. kerroksessa, mutta hän ei mahtunut hissiin uuden sähkömoponsa kanssa. Hakija ei edelleenkään mahtunut sähkömopollaan hissiin, kun hän asioi vammaispalvelutoimistolla 19.6.2019. Hakija meni kepin kanssa 4. kerrokseen ilman sähkömopoaan. Hakija asioi myös vastaajan palvelutorilla syksyllä 2020.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoi, että asiassa on riidatonta, ettei hakija ole päässyt vastaajan 4.kerroksessa sijaitsevaan vammaispalvelutoimistoon sähkömopollaan. Hakija oli tullut vammaisuutensa perusteella asetetuksi muita vammaispalvelutoimistolla asioivia epäedullisempaan asemaan. Asiassa oli tältä osin syntynyt yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukainen syrjäntäolettama välillisestä syrjinnästä vammaisuuden perusteella.

Vastaajan oli syrjäntäolettaman kumotakseen näytettävä, ettei se ole menetellyt yhdenvertaisuuslain 8 §:n syrjäntäkiellon vastaisesti. Vastaaja totesi, että vammaispalvelu palvelee monin eri tavoin, vaikka hakija ei mahdu sähkömoponsa kanssa vammaispalvelutoimiston hissiin.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta totesi, että vammaisyleissopimuksen mukaan vammaisille henkilöille on varmistettava muiden kanssa yhdenvertainen pääsy fyysiseen ympäristöön ja palveluihin. Saavutettavuus on turvattava jo ennen kuin henkilö pyytää päästä johonkin tilaan. Mikäli vammaisen henkilön pääsy avoimeen palveluun estyy puutteellisen esteettömyyden vuoksi, on palvelun tarjoajan menettelyä pidettävä kiellettyä syrjintänä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta totesi, että vastaaja on ollut tietoinen siitä, että vammaispalvelutoimiston hissiin ei mahdu sähkömopolla, ja että 4.kerroksen tila on vammaispalvelun, jonka asiakkaila on usein tarve käyttää erilaisia apuvälineitä. Toisaalta lautakunta katsoi, että vastaaja on mahdollistanut asioinnin monin eri tavoin, vaikka hakijalla ei ole pääsyä sähkömopon kanssa vammaispalvelutoimistoon.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta totesi, että hakija on pystynyt käyttämään vastaajan vammaispalvelua vaihtoehtoisilla järjestelyillä, jotka ovat olleet riittäviä palvelun saamiselle hakijan hakemuksessa mainituissa asiointitilanteissa. Lautakunta totesi, että vastaajan yhdenvertaisuuslain 13 §:ssä tarkoitettu hyväksyttävä tavoite on vammaispalvelujen tarjoaminen, jota on voitu tarjota hakijalle vastaajan esittämän selvityksen perusteella monin eri tavoin. Lautakunta katsoi, että käytetyt keinot ovat olleet asianmukaisia ja tarpeellisia yhdenvertaisuuslain 13 §:ssä tarkoitettulla tavalla hakijan asioinnin varmistamiseksi.

Lautakunta katsoi, että vastaaja on siten kumonnut asiassa syntyneen syrjintäolettan.

Asiassa oli vielä arvioitava, oliko kyse kohtuullisten mukautusten epäämisestä hakijan hakemuksessa mainitsemisissä asiointitilanteissa 12.3.2019, 19.6.2019 ja syksyllä 2020. Saadun selvityksen perusteella yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta totesi, että vastaaja on mahdollistanut hakijan asioinnin monin eri tavoin. Lautakunta totesi, että kohtuullisten mukautusten jälkeen palvelun ei tarvitse olla saatavilla vammaisille henkilöille täysin samalla tavalla kuin muille ja mukautukset ovat aina tapauskohtaisia hakijalle. Hakija on myös saanut asiansa hoidettua ainakin 19.6.2019 ja syksyllä 2020, joten tarvetta kohtuullisille mukautukselle ei ole ollut. Asiointitilanteen 12.3.2019 osalta asiassa ei esitetty, että vastaaja olisi tullut tietoiseksi hakijan tarpeesta kohtuulliselle mukautukselle asiointitilanteessa. Lautakunta katsoi, ettei vastaaja ole siten evännyt hakijalta kohtuullisia mukautuksia. Lautakunta siten hylkäsi hakemuksen kokonaisuudessaan.

(Lainvoimainen)

Asian tausta

Hakijalla on neurologinen sairaus ja hän tarvitsee liikkumiseensa apuvälineitä, kuten sähkömopoa. Hakija on yrittänyt 12.3.2019 asioida vastaajan vammaispalvelutoimistossa 4. kerroksessa, mutta hän ei mahtunut hissiin uuden sähkömoponsa kanssa. Hakija ei edelleenkään mahtunut sähkömopollaan hissiin, kun hän asioi vammaispalvelutoimistolla 19.6.2019. Hakija meni kepin kanssa 4. kerrokseen ilman sähkömopoaan, koska hänen avustajansa ei ollut ymmärtänyt, mitä vammaispalvelussa neuvottiin. Hakija ei myöskään saanut vastausta asiaansa puhelimitse. Hakija on myös asioinut vastaajan Palvelutorilla syksyllä 2020.

Hakija on myös antanut palautetta vastaajalle siitä, ettei hän ole mahtunut sähkömoponsa kanssa hissiin. Vastaaja on 17.2.2020 vastannut palautteeseen.

Apulaisoikeuskansleri on käsitellyt vastaajan samaa toimitilaa 31.10.2017 antamassaan ratkaisussa, eikä kantelun johdosta apulaisoikeuskanslerilla ollut aihetta toimenpiteisiin. Apulaisoikeuskansleri totesi, että asiassa ei ollut aihetta katsoa, että vastaaja olisi laiminlyönyt sille lain mukaan kuuluvia velvoitteita yhdenvertaisten asiointimahdollisuuksien järjestämisessä.

Hakijan vaatimukset

Hakija pyytää yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakuntaa tutkimaan, onko vastaaja syrjinyt häntä vammaispalvelutoimiston sijainnin vuoksi ja onko vastaajan asenne vastaamattomuudella vammaisia ja sairaita kohtaan syrjivä.

Hakija lisäksi toivoo yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalta lausuntoa sekä vastaajalle kehoitusta järjestää vammaispalvelulle tilat, joihin heidän asiakkaansa pääsevät apuvälineillään ja avustajien sekä omaishoitajien kanssa.

Hakijan perustelut

Hakijan sähkömopo mahtuisi vastaajan vammaispalvelutoimiston hissiin vain, jos siitä otettaisiin kaatumaraudat pois. Vammaispalvelutoimiston tulisi olla täysin esteetön. Hakija toimii työnantajana avustajalleen ja hänen kuuluu hoitaa kerran kuukaudessa työnantajan velvollisuudet, kuten tunti- ja vuorokauttoimittaminen vammaispalveluun. Lisäksi hän hakee toimistolta esimerkiksi uusia lomakkeita. Hakija ei sairautensa vuoksi voi hoitaa asioita sähköisesti, eikä hänellä ole tietokonetta. Hakijan avustaja on kaksoiskansalainen, joten hakija joutuu häntä joissakin lomakkeissa avustamaan. Kun hakija asioi Palvelutorilla syksyllä 2020, sieltä ohjattiin vammaispalvelutoimiston tiloihin, ja tarvittavia lomakkeita on saatavilla sieltä vain välillä. Asiakaspalvelija tulosti tällöin hakijalle tarvittavat lomakkeet.

Hakija katsoo, että hänen itsemääräämisoikeuttaan loukataan, jos vammaispalvelu alkaa ohjaamaan hänen apuvälinevalintaansa, jonka moniammatillinen tiimi on hänelle parhaaksi nähnyt. Jos hän tulisi manuaalipyörätuolilla vammaispalvelutoimistolle, hän tarvitsisi siihen avustajan mukaan.

Hakijan näkemyksen mukaan raskauttava seikka asiassa on se, että vastaaja oli pari vuotta pois kyseisistä esteellisistä tiloista remontin vuoksi, mutta palasi takaisin vuonna 2013. Hissi ei täyttänyt tuolloin jo voimassa olleita esteettömyyden minimivaatimuksia. Vastaaja vetoaa vanhaan rakennukseen, jonka ei tarvitsisi täyttää esteettömyyden vaatimuksia. Tämä voi riittää kattamaan yhdenvertaisuuslain minimivaatimukset, mutta se ei ole lain hengen mukainen, jossa kaikille tulisi taata esteetön pääsy hoitamaan asioita etenkin vammaispalvelutoimistolle. Jo vanhassa maankäyttö- ja rakennusasetuksen 53 § 1-3 mom. mukaan hallinto- ja palvelurakennuksen olevan liike- tai palvelutilan, johon tasa-arvon näkökulmasta kaikilla on oltava mahdollisuus päästä, tulee myös soveltua niiden henkilöiden käyttöön, joiden kyky liikkua tai muutoin toimia on rajoittunut. Myöhemmin tämä asetus on korvattu valtioneuvoston asetuksella rakennuksen esteettömyydestä (241/2017). Tämä koskee kaikkia tiloja, mutta erityisesti tämä tulisi ottaa huomioon vammaispalvelun tilojen kohdalla.

Vammaispalvelun tiloihin johtavat hissit ovat syvyydeltään vain 1200 mm, joka ei täytä hissien esteettömyyden minimivaatimusta. Vuonna 2005 voimaan tulleen Suomen rakentamismääräyskokoelman F1 mukaan hissien syvyyden on oltava vähintään 1400 mm ja 1100 mm leveä. Lisäksi hissien oviaukon vapaa leveys tulisi olla vähintään 850 mm ja suositus on 900 mm mutta vammaispalvelujen hissien vapaa ovileveys on vain 800 mm. Vastaajan perustelu, että tiloihin pääseminen estyy vain joillain suurilla sähkömopoilla, ei siis pidä paikkaansa. Hakijan sähkömopo mahtuu hyvin kaikkiin hisseihin, jotka täyttävät esteettömyyden minivaatimukset. Vastaajan olisi viimeistään vuoden 2011-2013 remontin yhteydessä tullut uusia hissit lain minivaatimukset täyttäväksi tai siirtää toimipiste paikkaan, joka täyttää esteettömyysvaatimukset.

Hakijan mielestä olisi lisäksi kohtuullista, että hänelle vastattaisiin hänen antamaansa palautteeseen. Vammaispalveluyksikön tulisi tehdä suunnitelma, miten palvelupisteen toiminta saadaan lainmukaiseksi, jotta se ei olisi enää vammaisia syrjivä.

Vastaajan vastaus

Vastaaja kiistää syrjineensä hakijaa.

Vastaajan perustelut

Vammaispalvelutoimiston hissit ovat riittävän suuret, jotta niihin pääsee joko manuaali- tai sähköpyörätuolilla. Vammaispalvelutoimisto on sijainnut 30 vuotta samassa rakennuksessa, lukuun ottamatta vuosia 2011-2013. Siihen aikaan, kun vammaispalvelut sijoittuvat vasta valmistuneen rakennuksen 4.kerrokseen, sähkömopoja oli kovin vähän käytössä ja ne olivat ensisijaisesti tarkoitettu ulkokäyttöön. Vuoden 2013 remontin yhteydessä tilojen soveltuvuutta vammaisille henkilöille selvitettiin vammaisneuvoston kanssa ja todettiin tilat tuolloin muutoin soveltuviksi, mutta sähkömopon mahtuminen hissiin oli ongelmallista. Kaikki sähkömopot koosta riippuen eivät mahdu hissiin siten, että ovi sulkeutuisi. Sähkömopolla liikkuvia asiakkaita voidaan kuitenkin palvella monin eri tavoin niin, että he saavat asiansa hoidetuksi. Hakemukset on mahdollista toimittaa postitse ja sähköisesti tai asiakas voi ottaa yhteyttä puhelimitse.

Vammaispalvelujen käytäntönä on palveluntarpeen arvioinnin ja palvelusuunnitelmien teon yhteydessä tehdä kotikäynti asiakkaan luokse. Tästä johtuen asiakkaan ei pääsääntöisesti ole tarpeen asioida toimistolla. Tarvittaessa viranhaltija menee asiakkaan luokse myös muulloin. Vammaispalvelun työntekijät tapaavat asiakkaita tarvittaessa toimistolla pääasiassa ajanvarauksella. Toimistoon on hankittu pyörätuoli asiakaskäyttöön, jolloin työntekijä voi sovitusti hakea sähkömopolla liikkuvan asiakkaan pyörätuolilla tapaamiseen 4. kerrokseen. Vammaispalvelutoimistolle johtavien hissien välittömässä läheisyydessä alimmassa kerroksessa on esteetön pääsy postilaatikoille, johon voi jättää hakemuksen, yhteydenottopyynnön tai muun vastaavan. Kyseinen postilaatikko tyhjennetään joka arkiamu, ja hakemukset tai yhteydenottopyynnot välitetään työntekijöille.

Myös kaupungin sosiaalipalvelujen ohjaus- ja neuvontapiste Polussa voidaan järjestää asiakastapaaminen vammaispalveluista asiakkaalle nimetyn omatyöntekijän kanssa. Ohjaus- ja neuvontapiste sijaitsee 1. kerroksessa ja sinne on täysin esteetön pääsy. Lisäksi myös samassa rakennuksessa vammaispalvelutoimiston kanssa sijaitsevalla Palvelutorilla on avoin neuvontapiste, josta voidaan asiakkaan pyynnöstä tarvittaessa olla yhteydessä vammaispalvelutoimistoon ja kutsua vammaispalvelun työntekijä paikalle. Kyseinen tila on esteetön ja siellä voi asioida myös isolla sähkömopolla, koska sinne on esteetön kulku isompien hissien kautta. Neuvontapiste Polun osalta on suunnitelmassa, että sen toiminta laajenee palvelemaan myös Palvelutorilla. Tällöin sosiaalihuollon neuvonta- ja ohjauspiste tulee sijaitsemaan aivan vammaispalvelutoimiston välittömässä läheisyydessä esteettömissä tiloissa.

Vastaaja katsoo pystyvänsä erilaisin järjestelyin turvaamaan asioinnin vammaispalvelutoimistossa. Myös oikeuskansleri on katsonut aiemmin, ettei kaupunki ole laiminlyönyt sille lain mukaan kuuluvia velvoitteita yhdenvertaisten asiointimahdollisuuksien järjestämisessä. Ratkaisu on osaltaan tukenut näkemystä, että kuntayhtymässä on riittävällä tavalla tehty asianmukaiset ja kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida viranomaisissa.

Hakijan antaman palautteen perusteella vastaaja tulee vammaispalveluissa kiinnittämään huomiota siihen, että vammaispalvelutoimistossa, Palvelutorilla ja asiakasohjaus Polussa on kaikilla työntekijöillä siitä, että vammaispalvelun työntekijät voivat tarvittaessa jalkautua tiloihin, joihin asiakkaat pääsevät esteettä. Tiedonkulkua asiasta pyritään jatkossa parantamaan ja varmistamaan, että myös neuvontapisteiden työntekijöiden vaihtuessa tiedetään edellä mainittu toimintamalli. Palvelutorille ja Polkuun on esteetön pääsy.

Hakijan antama palaute on ohjautunut kuntayhtymän tilapalveluihin, eikä vammaispalveluihin. Tilapalveluista on 17.2.2020 vastattu hakijalle ja todettu, että vammaisilla henkilöillä on kuitenkin mahdollisuus useilla eri tavoilla saada asiansa kyseisessä toimistossa hoidettua.

Esittelijän esitys

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta jättää tutkimatta toimivaltaansa kuulumattomana hakemuksen siltä osin kuin se koskee hakijan pyyntöä siitä, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta antaisi asiassa lausunnon ja vastaajalle kehotuksen järjestää vammaispalvelulle tilat toisaalle.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta hylkää hakemuksen muilta osin.

Kysymyksenasettelu

Asiassa on kysymys siitä, onko vastaaja syrjinyt hakijaa hänen vammaisuutensa perusteella, kun hakija ei ole päässyt sähkömopollaan vastaajan vammaispalvelun tiloihin.

Perustelut

Sovellettavat oikeusohjeet

Yhdenvertaisuuslakia (1325/2014) sovelletaan sen 2 §:n 1 momentin mukaan julkisessa ja yksityisessä toiminnassa. Yhdenvertaisuuslain 8 §:n 1 momentin mukaan syrjintä muun ohella vammaisuuden perusteella on kielletty. Yhdenvertaisuuslain 8 §:n 2 momentin mukaan syrjintää on kohtuullisten mukautusten epäminen.

Välittömänä syrjintänä pidetään yhdenvertaisuuslain 10 §:n mukaan sitä, että jotakuta kohdellaan henkilöön liittyvän syyn perusteella epäsuotuisammin kuin jotakuta muuta on kohdeltu, kohdellaan tai kohdeltaisiin vertailukelpoisessa tilanteessa.

Syrjintä on yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaan välillistä, jos näennäisesti yhdenvertainen sääntö, peruste tai käytäntö saattaa jonkun muita epäedullisempaan asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella, paitsi jos säännöllä, perusteella tai käytännöllä on hyväksyttävä tavoite ja tavoitteen saavuttamiseksi käytetyt keinot ovat asianmukaisia ja tarpeellisia.

Yhdenvertaisuuslain 15 §:n mukaan viranomaisen, koulutuksen järjestäjän, työnantajan sekä tavaroiden tai palvelujen tarjoajan on tehtävä asianmukaiset ja kulloisessakin tilanteessa tarvittavat kohtuulliset mukautukset, jotta vammaisen henkilö voi yhdenvertaisesti muiden kanssa asioida viranomaisissa sekä saada koulutusta, työtä ja yleisesti tarjolla olevia tavaroita ja palveluita samoin kuin suoriutua työtehtävistä ja edetä työuralla. Mukautusten kohtuullisuutta arvioitaessa otetaan huomioon vammaisen ihmisen tarpeiden lisäksi 1 momentissa tarkoitetun toimijan koko, taloudellinen asema, toiminnan luonne ja laajuus sekä mukautusten arvioidut kustannukset ja mukautuksia varten saatavissa oleva tuki.

Yhdenvertaisuuslain 20 §:n 3 momentin mukaan yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta voi muissa kuin työsuojeluviranomaisen toimivaltaan 22 §:n mukaan kuuluvissa asioissa

kieltää asianomaista jatkamasta tai uusimasta syrjintää tai vastatoimia taikka määrätä tämän ryhtymään kohtuullisessa määräajassa toimenpiteisiin tässä laissa säädettyjen velvollisuuksien täyttämiseksi. Lautakunta voi asettaa antamansa kiellon tai määräyksen tehosteeksi uhkasakon.

Yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaan vireillepanijan on syrjintää tai vastatoimia koskevaa asiaa tuomioistuimessa tai muussa viranomaisessa käsiteltäessä esitettävä selvitystä seikoista, joihin vaatimus perustuu. Jos asiaa käsiteltäessä esitettyjen selvitysten perusteella voidaan olettaa syrjinnän tai vastatoimien kieltoa rikotun, vastapuolen on kumotakseen oletuksen osoitettava, että kieltoa ei ole rikottu.

Sosiaalihuoltolain (1301/2014) 30 §:n 4 momentin mukaan asiakkaiden käytössä olevien sosiaalipalvelujen toimitilojen on tuettava asiakkaiden sosiaalista vuorovaikutusta. Toimitilojen suunnittelussa ja käytössä on huomioitava asiakkaiden yksilölliset tarpeet ja edellytykset, esteettömyys ja yksityisyyden suoja.

Suomessa lailla (26/2016) voimaansaatetun YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen (CRPD, jälj. vammaisyleissopimus) 5 artiklan 2 kohdan mukaan sopimuspuolet kieltävät kaiken syrjinnän vammaisuuden perusteella ja takaavat vammaisille henkilöille yhdenvertaisen ja tehokkaan oikeussuojan syrjintää vastaan syrjintäperusteesta riippumatta.

Vammaisyleissopimuksen yleisperiaatteita koskevan 3 artiklan mukaan yleissopimuksen periaatteena on muun muassa esteettömyys ja saavutettavuus, joista säädetään sopimuksen 9 artiklassa. Vammaisyleissopimuksen 9 artiklan 1 kohdan mukaan vammaisille henkilöille on varmistettava muiden kanssa yhdenvertainen pääsy fyysiseen ympäristöön sekä muihin yleisölle avoimiin tai tarjottaviin järjestelyihin ja palveluihin sekä kaupunki- että maaseutualueilla. Näitä toimia, joihin sisältyy saavutettavuuden esteiden tunnistaminen ja poistaminen, sovelletaan muun muassa rakennuksiin ja muihin sisä- ja ulkotiloihin.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan toimivalta

Hakija on toivonut yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnalta lausuntoa sekä vastaajalle kehotusta järjestää vammaispalvelulle tilat, johon heidän asiakkaansa pääsevät apuvälineillään ja avustajien sekä omaishoitajien kanssa. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan tehtävistä yhdenvertaisuuslain alalla on säädetty yhdenvertaisuuslain 20 §:ssä, eikä sillä ole toimivaltaa määrätä muunlaisia seuraamuksia kuin 20 §:ssä määritettyjä. Lautakunnalla ei säännöksen mukaan ole toimivaltaa määrätä edellä mainittuja hakijan pyyntöjä. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta siten jättää tutkimatta hakijan pyynnöt toimivaltaansa kuulumattomana. Lautakunta tutkii, onko hakijaa syrjitty hakemuksessa kuvatuissa tilanteissa.

Syrjintäoletaman syntyminen

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan pelkkä väite tai epäily syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta ei riitä oletaman syntymiseen. Täyttä näyttöä syrjinnästä tai vastatoimista ei kuitenkaan edellytetä, vaan riittävää on, että tuomioistuimelle tai muulle asiaa käsittelevälle toimivaltaiselle viranomaiselle syntyy esille tulleiden seikkojen valossa perustellusti oletama syrjinnän tai vastatoimien kiellon vastaisesta menettelystä. Olettama syrjinnän tai vastatoimien kiellon rikkomisesta voi perustua paitsi vireillepanijan, myös

vastapuolen esille tuomiin seikkoihin taikka mahdolliseen muuhun asiaa käsiteltäessä saatuun selvitykseen. (HE 19/2014 vp s. 93.)

Yhdenvertaisuuslain esitöiden mukaan välillistä syrjintää voi olla menettely, jonka seurauksena johonkin tiettyyn, henkilöön liittyvien syiden perusteella määräytyvään ryhmään kuuluva henkilö joutuu muihin nähden erityisen rajoituksen, vaatimuksen, rasitteen, velvoitteen tai muun haitan kohteeksi. Säännön, perusteen tai käytännön välillinen syrjivyyks ilmenee usein siten, että johonkin tiettyyn ryhmään kuuluvien henkilöiden on tosiasiallisesti vaikeampi täyttää jokin asetettu edellytys tai siten, että valitulla toteuttamistavalla on kielteisiä vaikutuksia nimenomaan ja vain heihin. (HE 19/2014 vp s. 76-77.)

Vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen hyväksymistä koskevan hallituksen esityksen mukaan sopimuksen 9 artiklan mukainen esteettömyyttä ja saavutettavuutta koskeva velvoite on yksi yleissopimuksen keskeisimmistä läpileikkaavista teemoista. Sopimuspuolilla on tässä aktiivinen toimintavelvoite. (HE 284/2014 vp s. 31.)

Vammaisyleissopimuksen toteutumisesta valvovan komitean mukaan sopimuksen tarkoittama saavutettavuus liittyy ihmisryhmiin, kun taas kohtuulliset mukautukset liittyvät yksilöihin. Velvollisuus turvata saavutettavuus on olemassa jo ennen kuin yksilö pyytää päästä johonkin paikkaan tai käyttää jotakin palvelua. Komitean mukaan saavutettavuuden toteuttamattomuuden perusteena ei voida vedota liialliseen taakkaan. Komitean mukaan sopimuksen 5 artiklan 2 kohdan mukainen syrjintäkielto velvoittaa sopimusvaltiot selkeästi määrittelemään kielletyksi syrjinnäksi muun muassa avoimien palvelujen pariin pääsemisen epäämisen. (Committee on the Rights of Persons with Disabilities, General Comment No. 2 (2014), kohdat 25 ja 29)

Esteettömyyttä koskevista vaatimuksista sekä yleis- ja pysyväisluonteisista esteettömyystoimenpiteistä ei säädetä yhdenvertaisuuslaissa, vaan muualla lainsäädännössä. Rakennetun ympäristön ja rakentamisen esteettömyys perustuu maankäyttö- ja rakennuslainsäädännössä asetetuille tavoitteille. (HE 19/2014 vp s. 37 ja 79 sekä HE 284/2014 vp s. 32.)

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa aluksi, että se arvioi hakijan yksittäisten asiointitilanteiden osalta esittämää syrjintäväitettä yksinomaan yhdenvertaisuussääntelyn esteettömyyttä ja saavutettavuutta koskevien vaatimusten perusteella. Lautakunnan toimivaltaan ei kuulu esteettömyysmääräysten, määräysten mukaisen rakentamisen ja siinä ilmenevien mahdollisten puutteiden sisällöllinen arviointi.

Hakija on hakemuksessaan kertonut, että hänen palautteeseensa ei ole vastattu. Vastaaja on todennut, että palaute on ohjautunut kuntayhtymän tilapalveluihin ja että palautteeseen on vastattu 17.2.2020. Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että asiassa esitetyn selvityksen perusteella vastaajan menettely asiassa ei ole perustunut hakijan henkilöön liittyvään syyhyn. Lautakunta katsoo, ettei asiassa ole syntynyt objektiivisesti arvioiden perusteltua olettaa, että vastaaja olisi kohdellut hakijaa yhdenvertaisuuslain 8 §:n syrjinnän kiellon vastaisesti. Tältä osin asiassa ei ole syntynyt yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukaista syrjintäolettaa.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että asiassa on riidatonta, ettei hakija ole päässyt vastaajan 4.kerroksessa sijaitsevaan vammaispalvelutoimistoon sähkömopollaan, koska sähkömopo ei mahdu hissiin. Lautakunta toteaa, että vastaajan vammaispalvelu

palveluna on muiden palvelujen tavoin oltava vammaisille henkilöille saavutettava. Lautakunta toteaa, että hakijalla on ollut tarve asioida 12.3.2019, 19.6.2019 ja syksyllä 2020 vammaispalvelutoimistolla, mutta ei ole päässyt toimistolle sähkömoponsa kanssa. Hakija on näin tullut vammaisuutensa perusteella asetetuksi muita vammaispalvelutoimistolla asioivia epäedullisempaan asemaan. Asiassa on tältä osin syntynyt yhdenvertaisuuslain 28 §:n mukainen syrjintäolettava välillisestä syrjinnästä vammaisuuden perusteella.

Syrjintäolettamán kumoaminen

Vastaajan on syrjintäolettamán kumotakseen näytettävä, ettei se ole menetellyt yhdenvertaisuuslain 8 §:n syrjintäkiellon vastaisesti.

Vastaaja on myöntänyt, että vammaispalvelutoimiston hissiin ei mahdu kaikilla sähkömopoilla. Kun tilat on alun perin otettu käyttöön vammaispalvelulle, sähkömopoja ei juurikaan ollut käytössä tai ne olivat vain ulkokäyttöön. Vastaajan tilat on remontoitu 2013, jolloin on ollut tiedossa, ettei hissiin mahdu kaikilla sähkömopoilla.

Vastaaja on todennut, että vammaispalvelu palvelee monin eri tavoin, vaikka hakija ei mahdu sähkömoponsa kanssa vammaispalvelutoimiston hissiin. Hakija voi esimerkiksi sopia erikseen tapaamisen vammaispalvelutoimistolle. Vammaispalvelutoimistoon on hankittu pyörätuoli asiakaskäyttöön, jolloin työntekijä voi sovitusti hakea sähkömopolla liikkuvan asiakkaan pyörätuolilla tapaamiseen 4. kerrokseen. Hakija voi myös asioida vastaajan toisilla toimipisteillä, joista saa tarvittavia lomakkeita ja joihin voi varata myös tapaamisen.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta on aiemmin katsonut, että vaikka rakennuksen käyttöönottaján onkin voitava lähtökohtaisesti luottaa siihen, että lupaviranomaisen hyväksymä rakennus vastaa esteettömyysmääräyksiä, rakennuksen myöhemmin ilmenevä esteellisyys ja siitä johtuva puutteellinen saavutettavuus saattavat muodostaa vammaisia henkilöitä syrjivän tilanteen (YVTltk Dno 1xx/2016, antopäivä xx.x.2017). Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta on lisäksi antamassaan päätöksessä (YVTltk Dno 3xx/2018, antopäivä xx.xx.2018) katsonut, että esteellisyysasioihin tulisi kiinnittää korostettua huomiota, kun kyseessä olevia tiloja oli käytetty nimenomaisesti vammaisten asiakkaiden vastaanottamiseen.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että vammaisyleissopimuksen mukaan vammaisille henkilöille on varmistettava muiden kanssa yhdenvertainen pääsy fyysiseen ympäristöön ja palveluihin. Saavutettavuus on turvattava jo ennen kuin henkilö pyytää päästä johonkin tilaan. Mikäli vammaisen henkilön pääsy avoimeen palveluun estyy puutteellisen esteettömyyden vuoksi, on palvelun tarjoajan menettelyä pidettävä kiellettynä syrjintänä.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että vastaaja on ollut tietoinen siitä, että vammaispalvelutoimiston hissiin ei mahdu sähkömopolla, ja että 4.kerroksen tila on vammaispalvelun, jonka asiakkailta on usein tarve käyttää erilaisia apuvälineitä. Toisaalta lautakunta katsoo, että vastaaja on mahdollistanut asioinnin monin eri tavoin, vaikka hakijalla ei ole pääsyä sähkömopon kanssa vammaispalvelutoimistoon.

Asiassa esitetyn selvityksen perusteella 19.6.2019 hakija on saanut palvelua ja mennyt kepin kanssa ilman sähkömopoaan vammaispalvelutoimistolle. Hakija on tuonut esiin, että

hän on myös syyskuussa 2020 asioinut vastaajan Palvelutorilla, jossa hän on saanut sieltä tarvitsemansa lomakkeet ja siten saanut palvelua, vaikka ei ole päässyt vammaispalvelutoimiston 4. kerroksen tiloihin.

Edellä esitetyillä perusteilla yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että hakija on pystynyt käyttämään vastaajan vammaispalvelua vaihtoehtoisilla järjestelyillä, jotka ovat olleet riittäviä palvelun saamiselle hakijan hakemuksessa mainituissa asiointitilanteissa. Lautakunta toteaa, että vastaajan yhdenvertaisuuslain 13 §:ssä tarkoitettu hyväksyttävä tavoite on vammaispalvelujen tarjoaminen, jota on voitu tarjota hakijalle vastaajan esittämän selvityksen perusteella monin eri tavoin. Lautakunta katsoo, että käytetyt keinot ovat olleet asianmukaisia ja tarpeellisia yhdenvertaisuuslain 13 §:ssä tarkoitetulla tavalla hakijan asiointin varmistamiseksi. Lautakunta katsoo, että vastaaja on siten kumonnut asiassa syntyneen syrjintäolettan.

Kohtuulliset mukautukset

Asiassa on vielä arvioitava, onko kyse ollut kohtuullisten mukautusten epäämisestä hakijan hakemuksessa mainitsemisissa asiointitilanteissa 12.3.2019, 19.6.2019 ja syksyllä 2020.

Saadun selvityksen perusteella yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta toteaa, että vastaaja on mahdollistanut hakijan asiointin monin eri tavoin. Lautakunta toteaa, että kohtuullisten mukautusten jälkeen palvelun ei tarvitse olla saatavilla vammaisille henkilöille täysin samalla tavalla kuin muille. Mukautukset ovat aina tapauskohtaisia hakijalle. Hakija on myös saanut asiansa hoidettua ainakin 19.6.2019 ja syksyllä 2020, joten tarvetta kohtuullisille mukautukselle ei ole ollut. Asiointitilanteen 12.3.2019 osalta asiassa ei ole esitetty, että vastaaja olisi tullut tietoiseksi hakijan tarpeesta kohtuulliselle mukautukselle asiointitilanteessa. Lautakunta katsoo, ettei vastaaja ole siten evännyt hakijalta kohtuullisia mukautuksia.

Johtopäätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta jättää tutkimatta toimivaltaansa kuulumattomana hakemuksen siltä osin kuin se koskee hakijan pyyntöä siitä, että yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta antaisi asiassa lausunnon ja vastaajalle kehotuksen järjestää vammaispalvelulle tilat toisaalle.

Hakijan antaman palautteen osalta yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta hylkää hakemuksen, koska asiassa ei ole syntynyt objektiivisesti arvioiden olettaa, että vastaaja olisi palautteeseen vastaamisen osalta kohdellut hakijaa yhdenvertaisuuslain 8 §:n syrjintäkiellon vastaisesti.

Hakijan asiointitilanteiden osalta vastaajan vammaispalvelutoimistolla yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta katsoo, että vastaaja on kumonnut asiassa syntyneen syrjintäolettan yhdenvertaisuuslain 13 §:n mukaisesta välillisestä syrjinnästä. Asiassa ei ole myöskään ollut kyse kohtuullisten mukautusten epäämisestä. Lautakunta siten hylkää hakemuksen.

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunnan päätös

Yhdenvertaisuus- ja tasa-arvolautakunta päätti hyväksyä esittelijän esityksen.

Lainkohdat

Yhdenvertaisuuslaki (1325/2014) 2, 8, 10, 13, 15, 20 ja 28 §

Laki vammaisten henkilöiden oikeuksista tehdyn yleissopimuksen ja sen valinnaisen pöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (26/2016) 1 §

YK:n yleissopimus vammaisten henkilöiden oikeuksista (SopS 26-27/2016) 3 artikla, 5 artikla 2 kohta, 9 artikla 1 kohta

Sosiaalihuoltolaki (1301/2014) 30 §

Muutoksenhaku

Muutoksenhakuohjaus liitteenä.

Asian ovat päättäneet Tuomas Ojanen (puheenjohtaja), Riitta-Maija Jouttimäki, Pirkko Mahlamäki, Milka Sormunen ja Sonya Walkila. Asian esittelijä Julia Puumalainen.